

การพัฒนาพฤติกรรมทักษะทางสังคมของนักเรียนด้วยหลักพรหมวิหาร 4:
กรณีศึกษานักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพะตงประธาณศิริวัฒน์
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

The Development of Students' Social Skills Behavior based on
The Four Brahmavihara: A Case Study of Grade 12 Students at
Phatongprathankhiriwat School, Hatyai District,
Songkhla Province

^{1*}พระมหาสิริศักดิ์ รุจิตรมโฆ PhraMaha Luesak Rujitthammo

^{2**}พระครูบวรชัยวัฒน์ Phrakru Bowonchaiwat

^{1,2}คณะศาสนาและปรัชญา, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกกราช

^{1,2}Faculty of Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University

Srithammasokkaraj Campus

*First author, e-mail: phraluesak.suk@student.mbu.ac.th

**Corresponding author, e-mail: wanchaimateego@gmail.com

Received March 20, 2026; Revised March 29, 2026; Accepted: March 31, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการพัฒนาพฤติกรรมทักษะทางสังคมของนักเรียน 2) ศึกษาหลักพรหมวิหาร 4 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท 3) วิเคราะห์การพัฒนาพฤติกรรมทักษะทางสังคมของนักเรียนด้วยหลักพรหมวิหาร4: กรณีศึกษานักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพะตงประธาณศิริวัฒน์ อำเภอ หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 22 คน ได้แก่ ครูประจำชั้น ครูผู้สอน ครูแนะแนว นักเรียน และผู้ปกครอง ควบคู่กับการศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก งานวิจัย และตำราทางพุทธศาสนา เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมุ่งส่งเสริมความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่าง

เหมาะสม ครอบคลุม 5 ด้าน ได้แก่ การสื่อสาร ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การแก้ไขความขัดแย้ง การควบคุมอารมณ์และพฤติกรรม และการปรับตัว โดยโรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ว่าเป็นรูปธรรม เช่น การทำงานกลุ่ม การอภิปราย และกิจกรรมจิตอาสา เปิดโอกาสให้นักเรียนฝึกการสื่อสาร การรับฟัง และการร่วมมือแก้ปัญหา ซึ่งส่งผลให้พฤติกรรมอยู่ร่วมกันดีขึ้น 2) ในด้านหลักพรหมวิหาร 4 เป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคม เมตตาส่งเสริมการสื่อสารที่สร้างสรรค์ กรุณาพัฒนาความเห็นอกเห็นใจ มุทิตาปลูกฝังทัศนคติเชิงบวกต่อความสำเร็จของผู้อื่น และอุเบกขาช่วยให้ควบคุมอารมณ์และวางใจเป็นกลางได้อย่างเหมาะสม 3) การบูรณาการหลักพรหมวิหาร 4 เข้ากับกิจกรรมการเรียนรู้ ช่วยให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมมากขึ้น เช่น การช่วยเหลือกัน การรับฟัง การให้อภัย และการควบคุมตนเอง บรรยากาศในห้องเรียนจึงมีความร่วมมือและความเข้าใจมากขึ้น สะท้อนว่าการปฏิบัติตามหลักพรหมวิหาร 4 สามารถส่งเสริมทักษะทางสังคม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: การพัฒนาพฤติกรรม; ทักษะทางสังคม; นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6; หลักพรหมวิหาร 4

Abstracts

This research article aims to 1) study the development of students' social skills 2) study the Four Brahmavihara in Theravada Buddhism 3) analyze the development of students' social skills using the Four Brahmavihara: a case study of Grade 12 students at Patongprathankirawat School, Hat Yai District, Songkhla Province. This qualitative research involved in-depth interviews with 22 informants, including homeroom teachers, subject teachers, guidance counselors, students, and parents, along with research from the Tripitaka, other Buddhist texts, and other research papers. The research instrument was a structured in-depth interview questionnaire. Data was analyzed using content analysis. The findings revealed that: 1) The development of students' social skills focuses on promoting the ability to coexist appropriately with others, encompassing five areas: communication, interpersonal relationships, conflict resolution, emotional and behavioral control, and adaptation. The school implemented concrete learning activities such as group work, discussions, and volunteer activities, providing students with opportunities to practice communication, listening, and collaborative problem-solving, resulting in improved co-existence behaviors. 2) Regarding the Four Brahmavihara, they form a crucial foundation for social behavior development. Metta (loving-kindness) promotes

constructive communication; Karuna (compassion) develops empathy; Mudita (sympathetic joy) cultivates a positive attitude towards the success of others. And equanimity helps in controlling emotions and maintaining appropriate neutrality. 3) Integrating the Four Brahmavihara into learning activities helps students exhibit more appropriate behaviors, such as helping each other, listening, forgiving, and self-control. The classroom atmosphere therefore becomes more cooperative and understanding, reflecting that practicing the Four Brahmavihara can concretely promote social skills and desirable characteristics in learners.

Keywords: Behavior Development; Social Skills; Grade 12 Students; Four Brahmavihara

บทนำ

การพัฒนาพฤติกรรมทักษะทางสังคมของนักเรียนเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา เพราะโรงเรียนมิใช่เพียงสถานที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ทางวิชาการ แต่ยังเป็นพื้นที่ทางสังคมที่หล่อหลอมทัศนคติ ค่านิยม และวิถีการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีคุณภาพ เด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมทางสังคมเหมาะสมจะสามารถแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เคารพกติกา มีทักษะในการสื่อสารเชิงบวก และสามารถแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี ล้วนเป็นรากฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข (สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2564) นอกจากนี้ การพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมยังสัมพันธ์โดยตรงกับความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทั้งในระดับโรงเรียน ชุมชน และสังคมโลก นักเรียนที่มีพฤติกรรมทักษะทางสังคมที่เข้มแข็งย่อมสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตในระยะยาว การปรับตัวดังกล่าวไม่เพียงช่วยให้นักเรียนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างราบรื่น แต่ยังช่วยสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจและอารมณ์ที่ทำให้นักเรียนเผชิญกับความท้าทายได้อย่างสร้างสรรค์ ทั้งนี้การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคมไม่ได้เกิดขึ้นจากความรู้เพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากทักษะทางสังคมที่หล่อหลอมผ่านกระบวนการเรียนรู้ เช่น การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเห็นอกเห็นใจ และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม หากนักเรียนได้รับการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมอย่างเหมาะสมตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษา จะช่วยให้พวกเขาเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ สามารถปรับตัวอยู่ในโลกที่เต็มไปด้วยความหลากหลายและความแตกต่างได้อย่างสมดุล (ธัญญา ผลอนันต์, 2563)

การพัฒนาพฤติกรรมทักษะทางสังคมของนักเรียนเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา เพราะโรงเรียนมิได้ทำหน้าที่เพียงถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการ แต่ยังเป็นพื้นที่หล่อหลอมทัศนคติ ค่านิยม และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีคุณภาพ นักเรียนที่มีพฤติกรรมทางสังคมเหมาะสมย่อมแสดงออกถึง

ความรับผิดชอบ เคารพกติกา สื่อสารเชิงบวก และแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี ซึ่งเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขยิ่งไปกว่านั้น การพัฒนาทักษะทางสังคมยังสัมพันธ์กับความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับโรงเรียน ชุมชน และสังคมโลก นักเรียนที่มีทักษะเข้มแข็งสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน อันนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีในระยะยาว การปรับตัวดังกล่าวช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจและอารมณ์ ทำให้เผชิญความท้าทายได้อย่างสร้างสรรค์ โดยทั้งนี้ การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขมิได้เกิดจากความรู้เพียงอย่างเดียว หากต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่ปลูกฝังการเอื้อเฟื้อ ความเห็นอกเห็นใจ และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะช่วยให้ นักเรียนเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ สามารถดำรงตนอย่างสมดุลท่ามกลางความหลากหลายของสังคม (ฉัญญา ผลอนันต์, 2563)

โรงเรียนพะตงประธานศิรีวัฒน์เป็นสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในบริบทของชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท โดยมีพันธกิจสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งด้านวิชาการ คุณธรรม และทักษะชีวิต ตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนได้จัดการเรียนการสอนที่หลากหลายเพื่อรองรับศักยภาพและความสนใจของผู้เรียน อาทิ ห้องเรียนพิเศษ SMA และ MEP ตลอดจนสายการเรียนที่ครอบคลุมทุกระดับชั้น โดยในปีการศึกษา 2568 โรงเรียนได้เปิดทำการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 มีนักเรียนรวมทั้งสิ้น 827 คน แบ่งเป็นนักเรียนชาย 358 คน และนักเรียนหญิง 469 คน จัดการเรียนการสอนจำนวน 34 ห้องเรียน โดยระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีนักเรียน 446 คน จำนวน 18 ห้องเรียน และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีนักเรียน 381 คน จำนวน 16 ห้องเรียน สะท้อนถึงขนาดและบทบาทของโรงเรียนในฐานะศูนย์กลางการศึกษาของชุมชนอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่พัฒนาอย่างรวดเร็วในหลายมิติ โรงเรียนจำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างด้านความเชื่อ วัฒนธรรม และฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้เรียน นักเรียนบางส่วนยังขาดทักษะในการปรับตัว การจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ และการควบคุมอารมณ์ให้เหมาะสมกับช่วงวัย อีกทั้งยังต้องเผชิญกับแรงกดดันจากภาระการเรียนและความคาดหวังของผู้ปกครอง ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อบรรยากาศการเรียนรู้อย่างรวม และอาจนำไปสู่พฤติกรรมก้าวร้าวหรือการละเมิดกฎระเบียบ หากไม่ได้รับการดูแล และแก้ไขอย่างเหมาะสมและทันที่ ด้วยเหตุนี้ หลักพรหมวิหาร 4 ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อาทิ เช่นในเรื่องโทณพราหมณ์สูตรหรือมมเทวสูตร เป็นต้น จึงสามารถนำมาเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาพฤติกรรมทักษะทางสังคมของนักเรียน กล่าวคือ เมตตา ช่วยปลูกฝังความปรารถนาดี ลดความก้าวร้าวและส่งเสริมการช่วยเหลือกัน กรุณา เสริมสร้างความเห็นอกเห็นใจต่อผู้ที่ประสบปัญหา มุทิตา ส่งเสริมการยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ก่อให้เกิดบรรยากาศการแข่งขันอย่างสร้างสรรค์ และอุเบกขา ช่วยให้นักเรียนควบคุมอารมณ์ ยอมรับความแตกต่าง และใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา

ซึ่งสามารถสรุปการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการช่วยส่งเสริมการสื่อสารที่สร้างสรรค์ ความเอื้อเฟื้อ การยอมรับความหลากหลาย และการแก้ไขปัญหาอย่างสันติ อันเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และการเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณธรรมอย่างยั่งยืน (ก้อนแปง, ศิริพันธ์, 2562)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจมุ่งเน้นในการทำงานวิจัยนี้ โดยการนำหลักพรหมวิหาร 4 มาเป็นแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมทักษะทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา หวังว่าผลการวิจัยจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนต่างๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรม อันจะนำไปสู่สังคมที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเต็มไปด้วยความเมตตาต่อกัน เป็นการบูรณาการทั้งมิติทางการศึกษาและมิติทางศีลธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาพฤติกรรมทักษะทางสังคมของนักเรียน
2. เพื่อศึกษาหลักพรหมวิหาร 4 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาพฤติกรรมทักษะทางสังคมของนักเรียนด้วยหลักพรหมวิหาร 4: กรณีศึกษานักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพะตงประธานศรีวิวัฒน์ อำเภอลาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาพฤติกรรมทักษะทางสังคมของนักเรียนด้วยหลักพรหมวิหาร 4: กรณีศึกษานักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพะตงประธานศรีวิวัฒน์ อำเภอลาดใหญ่ จังหวัดสงขลา การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) และมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย และขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาทบทวนเอกสาร ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพฤติกรรมทักษะทางสังคมของนักเรียนด้วยหลักพรหมวิหาร 4 โดยศึกษาข้อมูลจากคัมภีร์ และแหล่งข้อมูลสำคัญดังนี้

ก. **ชั้นปฐมภูมิ (Primary Source)** ได้แก่ พระไตรปิฎก โดยศึกษาจากพระสูตรที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ได้แก่ โทณพราหมณ์สูตร, เติวิชชสูตร, มหาโควินทสูตร และมฆเทวสูตร (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 13 ข้อที่ 309 หน้าที่ 373, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) โดยมุ่งวิเคราะห์หลักธรรมเรื่องพรหมวิหาร 4 เพื่อนำข้อมูลมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาพฤติกรรมทักษะทางสังคมของนักเรียนด้วยหลักพรหมวิหาร 4: กรณีศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพะตงประธานศรีวิวัฒน์ อำเภอลาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ข. **ชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source)** ได้แก่ ข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์ ตีความ และเรียบเรียงโดยนักวิชาการ หรือผู้ศึกษาอื่นๆ มาก่อน ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาประกอบการศึกษาวิจัยได้แก่ หนังสือ

ตำรา เอกสารบทความทางวิชาการ บทความวิจัย และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบในการวิเคราะห์ และประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ 1. ครูประจำชั้น ครูผู้สอน และครูแนะแนว 2. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และ 3. ผู้ปกครอง รวมทั้งสิ้น 22 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ดังนี้ 1) กลุ่มครูผู้สอน ครูประจำชั้น และครูแนะแนว จำนวน 6 คน 2) กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 12 คน 3) กลุ่มผู้ปกครอง จำนวน 4 คน ดังนั้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งหมด มีจำนวนทั้งหมด 22 คน ซึ่งประกอบด้วยผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ได้แก่ ครูประจำชั้น ครูผู้สอน ครูแนะแนว นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และ ผู้ปกครอง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย และตรงประเด็นกับงานวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 การพัฒนาพฤติกรรมทักษะทางสังคมของนักเรียน ตอนที่ 3 หลักพรหมวิหาร 4 กับการพัฒนาพฤติกรรมทักษะทางสังคมของนักเรียน: กรณีศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพะตงประธานศิริวัฒน์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

4. การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) จัดทำแบบสัมภาษณ์ตามเนื้อหาที่ได้ศึกษา และนำข้อคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้จัดทำไว้เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการพัฒนาพฤติกรรมทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพะตงประธานศิริวัฒน์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ให้ผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนาหรือสาขาอื่นที่เกี่ยวข้องทำการประเมินคุณภาพ ตรวจสอบเนื้อหา ข้อคำถาม ความครอบคลุมของเนื้อหา โครงสร้างทางภาษา ความถูกต้อง และเที่ยงตรงตามหลักวิชาการ

2) ผู้วิจัยได้ดำเนินการนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกฉบับร่างที่ได้สร้างไว้พร้อมแบบประเมินเตรียมส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อหาค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหาโดยดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Content Validity Index: CVI) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการระบุความคล้ายคลึงกันของข้อมูลในแบบการสัมภาษณ์ เพื่อประโยชน์สำหรับการวิเคราะห์ และเพื่อให้แน่ใจว่าเหมาะสมกับคำถามงานวิจัย

3) การตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น โดยทั่วไปควรขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้คำปรึกษา และชี้แนะเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัย และในการนี้ผู้วิจัยจะได้เรียนเชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (CVI)

4) เมื่อผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านได้พิจารณาพร้อมข้อเสนอแนะ และให้ผลคะแนนมา ผู้วิจัยได้ดำเนินการ และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ทั้งนี้ ผลของคะแนนรวมที่ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3

ท่านให้มานั้น เมื่อรวมกัน และคำนวณแล้วค่าที่ได้ควรอยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 เพื่อผู้เชี่ยวชาญจะได้รับรองความถูกต้องของผลลัพธ์ และช่วยให้แน่ใจว่าการดำเนินการวิจัยสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ด้านจริยธรรม และเป็นการวิจัยที่มีคุณภาพ เกณฑ์การเลือกใช้ CVI คือ ค่า CVI = 1 ถ้าค่า CVI ต่ำกว่า 0.50 ใช้ไม่ได้ ผลของคะแนนรวมที่ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านให้มานั้นได้ค่าดัชนีที่คำนวณได้อยู่ระหว่าง 1.00 จึงเป็นการบ่งชี้ถึงความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์

5) นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิมาดำเนินการขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และเมื่อแบบสัมภาษณ์ได้ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงนำไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 22 คน ต่อไป

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

1) ติดต่อขอเอกสารขออนุญาตเก็บข้อมูลเชิงลึกจากเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้ที่จะให้ข้อมูลสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้

2) หลังจากที่ผู้วิจัยได้ประสานงานไปยังผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และได้รับการยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการเตรียมการสัมภาษณ์ ได้แก่ การประสานงานกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญก่อนที่จะลงพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวัน เวลา ที่จะสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญพร้อมกันนั้นผู้วิจัยจะศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเตรียม และศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึก และอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

3) ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุ ให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทำแบบประเมินพฤติกรรมทักษะทางสังคม และทำกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคมตามหลักพรหมวิหาร 4 และขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะที่สัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่าง ๆ ที่บันทึกเสียงไว้ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ รวมถึงการยืนยันในเอกสารว่าผู้ให้สัมภาษณ์ยินยอมในการมีส่วนร่วมในการวิจัยในครั้งนี้แล้วจึงทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ที่ได้ผ่านขั้นตอนการตรวจสอบเป็นที่เรียบร้อยแล้วในการวิจัย

4) หลังจากผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญครบทุกท่านแล้ว ผู้วิจัยได้นำบทสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ นำมาถอดความการให้ข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษรให้สมบูรณ์ไม่ผิดประเด็นจากบทให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แล้วจึงนำผลไปสู่ขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับถัดไป

6. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Data Analysis) เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมทักษะทางสังคมของ

นักเรียนด้วยหลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้แยกแยะประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย จากนั้นผู้วิจัยสรุปผลข้อมูลในการวิจัยการพัฒนาพฤติกรรมทักษะทางสังคมของนักเรียนด้วยหลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งการสรุปผลนี้จะถูกเชื่อมโยงกลับไปยังวัตถุประสงค์และคำถามการวิจัย เพื่อชี้ให้เห็นถึงแนวทางแก้ไขที่มีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การพัฒนาพฤติกรรมทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การศึกษาเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์และการสังเกตผล โดยเฉพาะด้านทักษะทางสังคมซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขเคารพสิทธิของกันและกันมีความรับผิดชอบต่อสังคม และสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมในโลกยุคปัจจุบัน ได้แบ่งออกเป็น 5 ด้านสำคัญ สามารถสรุปผลได้ คือ 1. ด้านสื่อสาร นักเรียนมีทักษะการสื่อสารที่ดีสามารถถ่ายทอดความรู้สึก และความคิดเห็นของตนเองได้อย่างชัดเจนเหมาะสมกับบริบท ทั้งยังสามารถเลือกใช้ถ้อยคำที่สุภาพและไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง สามารถรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยความตั้งใจและเข้าใจ 2. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล นักเรียนสามารถรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนๆ และครูได้อย่างเหมาะสม โดยมีพื้นฐานอยู่บนความร่วมมือการให้เกียรติกัน การเรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพแบ่งปันทรัพยากรและช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อเหตุจำเป็น ส่งผลให้เกิดบรรยากาศแห่งความเข้าใจและไว้วางใจกันในกลุ่ม 3. ด้านการแก้ไขความขัดแย้ง นักเรียนสามารถจัดการกับปัญหาและเห็นต่างอย่างสร้างสรรค์ สามารถเผชิญกับความขัดแย้งได้อย่างมีสติ ตระหนักถึงความรู้สึกและมุมมองของผู้อื่น พร้อมทั้งใช้เหตุผลในการหาทางออกที่เหมาะสมอย่างยุติธรรม 4. ด้านการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรม นักเรียนสามารถควบคุมอารมณ์รับมือกับความตึงเครียดความกดดันและความท้าทายจากสิ่งต่างๆ ได้อย่างมีสติและรอบคอบมีการตอบสนองต่อสถานการณ์ต่างๆ อย่างเหมาะสมและเป็นธรรมชาติ ทำให้สามารถปรับพฤติกรรมของตนเองให้เหมาะสมกับบริบทและสถานการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 5. ด้านการปรับตัว นักเรียนสามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง ในสภาพแวดล้อมใหม่ และความหลากหลายของบุคคลในสังคม มีทักษะด้านการปรับตัวสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างยืดหยุ่น ลดความตึงเครียดที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การศึกษาหลักพรหมวิหาร 4 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เป็นกรอบคุณธรรมที่มีศักยภาพสูงในการพัฒนาพฤติกรรมทักษะทางสังคมของนักเรียนอย่างครบองค์รวม ครอบคลุมทั้งด้านอารมณ์ ความคิด และพฤติกรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทักษะชีวิตที่มุ่งเน้นการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติและสร้างสรรค์ ถือว่าเป็นหลักธรรมที่สำคัญส่งผลให้นักเรียนเติบโตทั้งด้านความคิดและจิตใจ พร้อมสำหรับการใช้ชีวิตและการ

เรียนรู้ในสังคมอย่างยั่งยืน 1) เมตตา เป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาทักษะทางสังคม เนื่องจากช่วยให้นักเรียนมีทัศนคติที่ปรารถนาดีต่อผู้อื่นและเห็นอกเห็นใจความรู้สึกของผู้ร่วมสังคม การมีเมตตาช่วยให้นักเรียนสามารถควบคุมคำพูดและการกระทำให้สุภาพ อ่อนโยน และเหมาะสมกับสถานการณ์ ลดพฤติกรรมก้าวร้าวและการตอบสนองด้วยอารมณ์รุนแรง ส่งผลให้การสื่อสารระหว่างบุคคลมีประสิทธิภาพและสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน 2) กรุณา เป็นหลักธรรมที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเข้าใจและความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การมีกรุณาเป็นรากฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคมจะช่วยลดความโหดร้ายความเกลียดชังความเอาเปรียบเอารัดเอาเปรียบกัน เป็นการสร้างบรรยากาศแห่งการเกื้อกูล ผู้มีกรณาย่อมมองเห็นทุกคนเป็นเพื่อนร่วมโลก ไม่ทอดทิ้งกันแม้ยามยากลำบาก นักเรียนที่ปฏิบัติตามหลักกรุณาจะสามารถรับรู้ความรู้สึกความคิด และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับเพื่อนได้อย่างลึกซึ้ง ทำให้สามารถตระหนักถึงผลกระทบจากคำพูดหรือการกระทำของตนต่อผู้อื่น ส่งผลให้การแก้ไขความขัดแย้งในสภาพแวดล้อมโรงเรียนเป็นไปอย่างสันติและราบรื่น 3) มุทิตา เป็นหลักธรรมที่ช่วยให้นักเรียนพัฒนาพฤติกรรมเชิงบวกต่อความสำเร็จและความเจริญก้าวหน้าของผู้อื่น เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างบุคคล เพราะเมื่อแต่ละคนสามารถยินดีในความสำเร็จของผู้อื่นได้ สังคมจะลดการเปรียบเทียบความอิจฉาริษยาและความขัดแย้งก็จะลดลง การมีมุทิตาทำให้นักเรียนสามารถมองความสำเร็จของเพื่อนร่วมชั้นเรียนหรือบุคคลรอบข้างด้วยความยินดีและยอมรับ การประยุกต์ใช้มุทิตาในการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมยังส่งเสริมให้นักเรียนสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมในสถานการณ์ที่ซับซ้อนและมีแรงกดดันทางสังคม ช่วยลดความขัดแย้งและความตึงเครียดทางอารมณ์ 4) อุเบกขา เป็นหลักธรรมที่ช่วยให้นักเรียนสามารถวางใจเป็นกลาง ไม่ยึดติดกับอารมณ์ส่วนตัว มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ในทุกสถานการณ์ เป็นพื้นฐานสำคัญของความยุติธรรมและความสามัคคีกันในสังคม ผู้ที่มีอุเบกขาจะไม่ตัดสินผู้อื่นด้วยอคติหรืออารมณ์ที่แปรปรวนทำให้เกิดความเข้าใจ ความอดทน นักเรียนที่น้อมนำอุเบกขามาปฏิบัติสามารถใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ลดการตอบสนองด้วยอารมณ์โกรธหรือความหงุดหงิด ส่งผลให้เกิดการแก้ไขความขัดแย้งเป็นไปอย่างรอบคอบและเป็นธรรม การมีอุเบกขาช่วยให้นักเรียนสามารถเปิดใจรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง และสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ความสำคัญของอุเบกขาต่อการพัฒนาพฤติกรรมทักษะทางสังคม พบว่า อุเบกขายังเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้การพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนมีความมั่นคงและยั่งยืน เพราะนักเรียนสามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ และสร้างความสัมพันธ์ที่ยืนยาวในกลุ่มซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทักษะชีวิตที่เน้นการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ การจัดการอารมณ์ และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล (World Health Organization [WHO], 1997)

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ผลการวิเคราะห์มีผลดังนี้ 1) ด้านการสื่อสาร จากผลการวิเคราะห์พบว่า การน้อมนำหลักพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมนักเรียน ส่งผล

ให้พฤติกรรมด้านการสื่อสารของนักเรียนมีพัฒนาการในเชิงบวกอย่างชัดเจน 2) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล จากผลการวิเคราะห์ พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อน ครู และผู้ร่วมกิจกรรมได้อย่างเหมาะสมมากขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีลักษณะของความร่วมมือ ความไว้วางใจ และความเคารพซึ่งกันและกัน ส่งผลให้บรรยากาศทางสังคมในโรงเรียนเอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองของนักเรียนในระยะ 3) ด้านการแก้ไขความขัดแย้ง จากผลการวิเคราะห์ พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการแก้ไขความขัดแย้งอย่างสันติและสร้างสรรค์มากขึ้น ในด้านของเมตตา พบว่านักเรียนมีทัศนคติที่ปรารถนาดีต่อเพื่อน แม้ในสถานการณ์ที่เกิดความไม่พอใจหรือความขัดแย้ง นักเรียนจะหลีกเลี่ยงการใช้ถ้อยคำรุนแรง การประชดประชัน หรือการกระทำที่ทำร้ายจิตใจผู้อื่น ส่งผลให้กระบวนการแก้ไขความขัดแย้งเป็นไปในเชิงประนีประนอมและรักษาความสัมพันธ์ไว้ได้ 4) ด้านการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรม พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเองอย่างเหมาะสม การปฏิบัติตามหลักพรหมวิหาร 4 ส่งผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนอย่างครบวงจรและเป็นองค์รวม ทั้งในด้านความคิด อารมณ์ และการแสดงออกทางพฤติกรรม หลักเมตตาและกรุณาช่วยเหลือหลอมทัศนคติที่ปรารถนาดีและความเห็นอกเห็นใจต่อผู้อื่น ขณะที่เมตตาและอุเบกขาช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางอารมณ์และการใช้เหตุผลในการอยู่ร่วมกัน ส่งผลให้นักเรียนสามารถสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ สร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดี แก้ไขความขัดแย้งอย่างสันติ ควบคุมอารมณ์ได้เหมาะสม และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมโรงเรียนได้อย่างยั่งยืน อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในระยะยาวต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การพัฒนาพฤติกรรมทักษะทางสังคมของนักเรียนเกิดขึ้นอย่างเป็นองค์รวม ครอบคลุมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการสื่อสาร ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านการแก้ไขความขัดแย้ง ด้านการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรม และด้านการปรับตัว ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการส่งเสริมทักษะทางสังคมมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียนให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข 1) ในด้านการสื่อสาร พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมการสื่อสารที่สุภาพ อ่อนโยน และเคารพผู้อื่นมากขึ้น ทั้งในด้านการใช้ถ้อยคำ น้ำเสียง และท่าทีในการโต้ตอบกับผู้อื่น 2) ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล พบว่า นักเรียนสามารถสร้างและรักษาความสัมพันธ์เชิงบวกกับเพื่อนและครูได้ดีขึ้น ทั้งในด้านการทำงานร่วมกัน การเคารพซึ่งกันและกัน และการยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล นักเรียนสามารถเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ส่งผลให้เกิดการยอมรับความแตกต่างทางความคิดและภูมิหลังของเพื่อนได้อย่างเหมาะสม ขณะเดียวกันการเสริมสร้างความเห็นอกเห็นใจทำให้นักเรียนสามารถเข้าใจ

ความรู้สึกและสถานการณ์ของผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น ส่งผลให้ความสัมพันธ์เป็นไปในลักษณะของการเกื้อกูลกัน 3) ในด้านการแก้ไขความขัดแย้ง พบว่า นักเรียนมีแนวโน้มใช้วิธีการแก้ไขปัญหอย่างสันติ โดยเน้นการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การใช้เหตุผล และการประนีประนอมมากกว่าการใช้อารมณ์หรือความรุนแรง สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติและเคารพซึ่งกันและกัน 4) ในด้านการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรม พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการตระหนักรู้และจัดการอารมณ์ของตนเองได้ดีขึ้น สามารถแสดงออกทางพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม 5) ในด้านการปรับตัว พบว่า นักเรียนสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ได้ดี โดยยอมรับกฎระเบียบของโรงเรียน และยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลได้อย่างเหมาะสม ทั้งในด้านความคิด อารมณ์ และพฤติกรรมที่แสดงออกมา การปรับตัวดังกล่าวช่วยให้นักเรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม โดยมีครูผู้สอน ครูแนะแนว และนักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมอย่างพร้อมเพรียงกัน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จึงสอดคล้องกับงานวิจัยของภาณุมาศ หอมบุญยงค์ ที่ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า การพัฒนาทักษะทางสังคมควรดำเนินควบคู่กับการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน การอ่าน คิดวิเคราะห์ และการปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ รวมทั้งการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ร่วมกัน เช่น การให้เพื่อนเป็นผู้ให้คำปรึกษา การเป็นแบบอย่างที่ดี และการแนะนำแนวทางการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม (ภาณุมาศ หอมบุญยงค์, 2562) โดยสรุป ผลการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาพฤติกรรมทักษะทางสังคมของนักเรียนเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข นักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมทักษะทางสังคมอย่างเหมาะสมจะสามารถสื่อสารได้ดี มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น แก้ไขปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติ ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ และสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างเหมาะสม ซึ่งล้วนเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนและการดำรงชีวิตในสังคมอย่างยั่งยืน

2. จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า หลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา สามารถนำมาใช้เป็นกรอบคุณธรรมในการส่งเสริมและพัฒนาพฤติกรรมทักษะทางสังคมของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยส่งผลเชิงบวกต่อพฤติกรรมของนักเรียนทั้งในด้านอารมณ์ ความคิด และการแสดงออกทางพฤติกรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับบริบทของการศึกษาในปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม ในด้านเมตตา พบว่าเมตตาเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาทักษะทางสังคม เนื่องจากช่วยหล่อหลอมให้นักเรียนมีทัศนคติ

ที่ปรารถนาดีต่อผู้อื่น ส่งผลให้การสื่อสารเป็นไปอย่างสุภาพ อ่อนโยน และให้เกียรติผู้อื่น นักเรียนมีความระมัดระวังในการใช้ถ้อยคำและการแสดงออกทางพฤติกรรมมากขึ้น ซึ่งช่วยลดพฤติกรรมก้าวร้าวและลดความขัดแย้งในสังคมโรงเรียน ทั้งยังส่งเสริมบรรยากาศแห่งความเข้าใจและความเอื้ออาทรต่อกัน ในด้านกรุณา พบว่า กรุณามีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเข้าใจและความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น นักเรียนที่ได้รับการปลูกฝังกรุณาจะสามารถรับรู้ความรู้สึกและสถานการณ์ของเพื่อนได้ดีขึ้น ส่งผลให้การแก้ไขความขัดแย้งเป็นไปอย่างสันติ ลดการตอบสนองด้วยอารมณ์รุนแรง และเพิ่มความร่วมมือในการทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้นักเรียนสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการจัดการความขัดแย้งได้อย่างสร้างสรรค์ ในด้านมุทิตา พบว่า นักเรียนมีทัศนคติเชิงบวกต่อความสำเร็จของผู้อื่น สามารถแสดงความยินดีและสนับสนุนเพื่อนโดยไม่เกิดความอิจฉาริษยา ส่งผลให้ลดการแข่งขันในทางลบ และช่วยสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือและการช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคมโรงเรียน มุทิตาจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและช่วยให้นักเรียนสามารถปรับตัวในบริบทที่มีความแตกต่างและการแข่งขันได้อย่างเหมาะสม ในด้านอุเบกขา พบว่า ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางอารมณ์และการใช้เหตุผลของนักเรียน ทำให้นักเรียนสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเอง วางใจเป็นกลาง และพิจารณาสถานการณ์ต่างๆ อย่างมีสติ ส่งผลให้การแก้ไขความขัดแย้งเป็นไปอย่างเป็นธรรมและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมโรงเรียนเป็นไปอย่างเหมาะสม อุเบกขาก็เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้การพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนมีความต่อเนื่องและมั่นคง นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวาสนา จินดาสวัสดิ์ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนทาเหนือวิทยา ซึ่งพบว่า การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในกระบวนการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนานักเรียนเป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาทักษะทางสังคมของผู้เรียนอย่างยั่งยืน และช่วยสร้างสังคมโรงเรียนที่มีความเอื้ออาทร ความเข้าใจ และความสงบสุขร่วมกัน (วาสนา จินดาสวัสดิ์, 2564)

3. จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การน้อมนำหลักพรหมวิหาร 4 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา มาปฏิบัติในการพัฒนาพฤติกรรมทักษะทางสังคมของนักเรียน ส่งผลให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวก ทั้งในด้านการสื่อสาร ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การแก้ไขความขัดแย้ง การควบคุมอารมณ์และพฤติกรรม ตลอดจนการปรับตัวในสังคมโรงเรียน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า หลักพรหมวิหาร 4 สามารถทำหน้าที่เป็นกรอบคุณธรรมที่ช่วยพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนได้อย่างเป็นองค์รวม ประการแรกพบว่า การพัฒนาทักษะการสื่อสารของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับการฝึกปฏิบัติตามหลักเมตตาและกรุณา ประการที่สอง การปลูกฝังหลักกรุณาและมุทิตาช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นและยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น นักเรียนที่มีคุณลักษณะดังกล่าวมักมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนและครู สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ครูและนักเรียน

พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม เช่น กิจกรรมกลุ่ม การทำโครงการร่วมกัน และกิจกรรมจิตอาสาในโรงเรียน ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้การแบ่งปันหน้าที่ที่มีความรับผิดชอบ และการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ประการที่สาม การแก้ไขความขัดแย้งระหว่างนักเรียนสามารถดำเนินการได้อย่างเหมาะสม เมื่อมีการนำหลักอุเบกขามาประยุกต์ใช้

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ครูและนักเรียนพบว่า การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการสะท้อนตนเอง เช่น การอภิปรายกรณีศึกษา การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เป็นต้น ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้การมองปัญหาอย่างรอบด้าน ฝึกการรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง และพิจารณาทางเลือกในการแก้ไขปัญหาอย่างมีเหตุผล กระบวนการดังกล่าวส่งผลให้นักเรียนสามารถลดความตึงเครียดในสถานการณ์ความขัดแย้ง ประการที่สี่ ผลการวิจัยเกี่ยวกับการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมพบว่า การฝึกเมตตาและกรุณา รวมทั้งการพัฒนาจิตใจตามแนวทางพระพุทธศาสนา มีส่วนสำคัญในการช่วยให้นักเรียนสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ดีขึ้น นักเรียนสามารถตระหนักรู้ถึงอารมณ์ของตนเองและสามารถปรับพฤติกรรมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ได้ ส่งผลให้บรรยากาศในห้องเรียนมีความสงบและเอื้อต่อการเรียนรู้มากขึ้น นอกจากนี้ จากข้อมูลการสัมภาษณ์ครูและนักเรียนพบว่า โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตใจ เช่น การฝึกสมาธิก่อนเรียน และการจัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรมประจำสัปดาห์ ซึ่งช่วยให้นักเรียนได้ฝึกการมีสติและการยับยั้งชั่งใจต่ออารมณ์ของตนเอง กระบวนการดังกล่าวส่งผลให้นักเรียนมีความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมและสามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ต่างๆ ในห้องเรียนได้อย่างเหมาะสม ประการสุดท้าย การปรับตัวทางสังคมของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับการปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่ดีตามหลักพรหมวิหาร 4 นักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมคุณธรรมดังกล่าวจะมีความเข้าใจผู้อื่น ยอมรับความแตกต่าง สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมได้อย่างเหมาะสม การพัฒนาทักษะดังกล่าวจึงช่วยส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความร่วมมือและความสามัคคีในหมู่คณะ จึงเป็นกระบวนการที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ด้านคุณธรรมควบคู่กับการพัฒนาทักษะชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม ผลการวิจัยดังกล่าวยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสุวัฒน์ กิตติเมธี และคณะ ที่ได้ศึกษาวิจัยการจัดการเรียนรู้ตามหลักพรหมวิหาร 4 ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งพบว่า การนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนช่วยส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียน โดยครูผู้สอนสามารถประยุกต์ใช้หลักเมตตาในการส่งเสริมความรู้ควบคู่กับความปรารถนาดีต่อผู้เรียน หลักกรุณาในการเปิดโอกาสให้นักเรียนปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง หลักมุทิตาในการชื่นชมและให้กำลังใจเมื่อผู้เรียนประสบความสำเร็จ และหลักอุเบกขาในการวางตนอย่างเป็นกลางและยุติธรรม ซึ่งส่งผลให้นักเรียนมีความสนใจในการเรียนรู้มากขึ้นและสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในกระบวนการจัดการศึกษาและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จึงเป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาพฤติกรรมทักษะทางสังคมของ

นักเรียนให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน และช่วยสร้างสังคมโรงเรียนที่มีความเอื้ออาทร ความเข้าใจ และความสงบสุขร่วมกัน (พระมหาสุวัฒน์ กิตติเมธี และคณะ, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญในเชิงบูรณาการระหว่างหลักพุทธธรรมกับกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตของผู้เรียนในบริบทโรงเรียนมัธยมศึกษา กล่าวคือ งานวิจัยนี้มีได้เพียงยืนยันว่าพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติเท่านั้น หากยังชี้ให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมว่า หลักธรรมดังกล่าวสามารถแปลงสู่ “พฤติกรรมเชิงประจักษ์” ในมิติของทักษะทางสังคมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ การสื่อสาร ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การแก้ไขความขัดแย้ง การควบคุมอารมณ์และพฤติกรรม และการปรับตัว ได้อย่างเป็นระบบและวัดผลเชิงคุณภาพได้ชัดเจน องค์ความรู้ใหม่ประการแรก คือการค้นพบ “กลไกภายในทางจิตใจ” ที่เชื่อมโยงหลักพรหมวิหาร 4 กับพฤติกรรมทางสังคม โดยพบว่าเมตตาและกรุณาทำหน้าที่เป็นฐานรากด้านทัศนคติ (attitudinal foundation) หล่อหลอมความปรารถนาดีและความเห็นอกเห็นใจ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อรูปแบบการสื่อสารและการสร้างความสัมพันธ์ ขณะที่มุทิตาและอุเบกขาทำหน้าที่เป็นกลไกกำกับอารมณ์ (emotional regulation mechanism) ช่วยให้นักเรียนลดการเปรียบเทียบ ลดอคติ และใช้เหตุผลในการตัดสินใจ จึงทำให้กระบวนการแก้ไขความขัดแย้งและการปรับตัวมีความมั่นคงและยั่งยืนมากขึ้น กล่าวได้ว่า พรหมวิหาร 4 ทำงานอย่างเป็นพลวัตจาก “ภายในสู่ภายนอก” คือ จากเจตคติภายใน สู่การแสดงออกเชิงพฤติกรรมที่สังคมรับรู้ได้ ประการที่สอง งานวิจัยได้เสนอ “รูปแบบการพัฒนาทักษะทางสังคมเชิงองค์รวมตามแนวพุทธ” (Holistic Buddhist Social Skills Development Model) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาทักษะทางสังคมไม่ควรจำกัดอยู่เพียงการฝึกทักษะเชิงเทคนิค เช่น การพูดหรือการทำงานกลุ่ม แต่ควรเริ่มจากการพัฒนาคุณธรรมภายในจิตใจควบคู่กัน เมื่อจิตมีเมตตา การสื่อสารจะอ่อนโยน เมื่อจิตมีกรุณา ความสัมพันธ์จะลึกซึ้งเมื่อจิตมีมุทิตา บรรยากาศการแข่งขันจะเปลี่ยนเป็นการเกื้อกูล และเมื่อจิตมีอุเบกขา การตัดสินใจจะตั้งอยู่บนเหตุผลและความยุติธรรม รูปแบบดังกล่าวจึงเป็นการบูรณาการมิติคุณธรรมกับมิติทักษะชีวิตอย่างแนบแน่น ประการที่สาม การวิจัยได้สร้างองค์ความรู้เชิงบริบท โดยยืนยันว่าการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งเป็นช่วงวัยหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต สามารถเสริมสร้างวุฒิภาวะทางอารมณ์และสังคมได้อย่างชัดเจน นักเรียนมีแนวโน้มลดพฤติกรรมก้าวร้าว เพิ่มความสามารถในการรับฟัง ยอมรับความแตกต่าง และปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงในสังคมโรงเรียนได้ดีขึ้น แสดงให้เห็นว่าหลักธรรมมิใช่เพียงเนื้อหาเชิงศาสนา แต่เป็น “เครื่องมือทางการศึกษา” ที่ใช้พัฒนาศักยภาพมนุษย์ได้จริง ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงตัวอย่างการพัฒนาพฤติกรรมทักษะทางสังคมของเด็กนักเรียนด้วยหลักพรหมวิหาร 4

บทสรุป

จากการวิจัยที่มุ่งพัฒนาพฤติกรรมทักษะทางสังคมของนักเรียนโดยประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 เป็นกรอบแนวคิดสำคัญ พบว่านักเรียนมีพัฒนาการเชิงบวกอย่างชัดเจนทั้งด้านการสื่อสาร ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การแก้ไขความขัดแย้ง การควบคุมอารมณ์ และการปรับตัว โดยเมตตา และกรุณาหล่อหลอมความปรารถนาดีและความเห็นอกเห็นใจ ก่อให้เกิดบรรยากาศแห่งความเกื้อกูลในโรงเรียน มุทิตาช่วยลดความอิจฉาริษยาและการแข่งขันเชิงลบ ส่งเสริมการยินดีในความสำเร็จของกันและกัน ขณะที่อุเบกขาเสริมสร้างความมั่นคงทางอารมณ์ และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและเป็นธรรม อันสะท้อนรูปแบบการพัฒนาทักษะชีวิตเชิงพุทธที่ครบองค์รวมและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำหรับครูและผู้บริหารโรงเรียน ควรออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือหลักสูตรที่เน้นการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 เป็นกรอบแนวทาง เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสาร ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การแก้ไขความขัดแย้ง การควบคุมอารมณ์ และการปรับตัวของนักเรียนอย่างเป็นองค์รวม เช่น โครงการพูดจาไพเราะ โครงการเพื่อนช่วยเพื่อน เป็นต้น นอกจากนี้ควรสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้ออาทรสนับสนุนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

และกระตุ้นให้นักเรียนฝึกความเห็นอกเห็นใจ ความสนับสนุนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และกระตุ้นให้นักเรียนฝึกความเห็นอกเห็นใจ ความอดทน และความยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ซึ่งจะช่วยให้ นักเรียนสามารถอยู่ร่วมกับเพื่อน ครู และผู้ร่วมกิจกรรมได้อย่างสันติและสร้างสรรค์

2. สำหรับนักเรียน ควรนำหลักพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการสื่อสาร การปรับตัว และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น โดยฝึกฝนเมตตาเพื่อแสดงความปรารถนาดี และสุภาพต่อผู้อื่น กรุณาเพื่อเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มุทิตาเพื่อยินดีในความสำเร็จของเพื่อน และอุเบกขาสำหรับรักษาความเป็นกลางในการตัดสินใจ ฝึกสังเกตพฤติกรรมของตนเองและปรับปรุง การกระทำหรือคำพูดที่อาจสร้างความขัดแย้งหรือรบกวนผู้อื่น ซึ่งจะช่วยให้ นักเรียนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่นและมีความสัมพันธ์เชิงบวกมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ควรประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 กับนักเรียนในระดับชั้นอื่น เช่น ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-5 รวมถึงขยายไปยังโรงเรียนในพื้นที่ต่างๆ เพื่อประโยชน์ตามผลวิจัยที่เกิดขึ้น
2. ควรประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 กับนักเรียนควบคู่กับการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนในด้าน มิติทางปัญญา เพื่อสนับสนุนส่งเสริมสุขภาวะชุมชนในด้านปัญญาให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- ก๊อแนบง ศิริพันธ์. (2562). “ผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมตามพรหมวิหาร 4 ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านเหล่า จังหวัดพะเยา”. *วิทยานิพนธ์ปริญญา การศึ ก ษา ดุ ช ฎี บั ฒ ฑิ ต ส า ข า ก า ร น ะ น ะ ว . บั ฒ ฑิ ต วิ ท ย า ลั ย : มหาวชิยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.*
- ธัญญา ผลอนันต์. (2563). *การพัฒนาเด็กและเยาวชนในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระมหาสุวัฒน์ กิตติเมธี (คงยืน) และคณะ. (2563). การจัดการเรียนรู้ตามหลักพรหมวิหาร 4 ใน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี. *Journal of Modern Learning Development, 5(1): 47-61.*
- ภาณุมาศ หอมบุญยงค์. (2562). “แนวทางการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 ในจังหวัดสมุทรสงคราม”. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. บั ฒ ฑิ ต วิ ท ย า ลั ย : มหาวชิยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.*
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วาสนา จินดาสวัสดิ์. (2564). การนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ
โรงเรียนทาเหนือวิทยา. *วารสารบรรณการศึกษามนุษยสังคมศาสตร์*, 2(2): 33–40.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2564). *แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ปรับปรุง)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

World Health Organization. (1997). *Life skills education for children and adolescents
in schools*. Geneva: World Health Organization.

